

НА ПУТУ ДОКРАЈЧИВАЊА ОБРАЗОВАЊА У СРБИЈИ¹

(Деструкција образовања кроз привидну његову деконструкцију)

Доскорашњи систем образовања у Србији, као и у многим европским земљама, од времена фон Хумболта и Хегела, дакле, од друге деценије XIX столећа, почивао је на националној и патриотској идеји. Задатак универзитета и образовних институција био је да младе људе, будуће одговорне грађане своје државе, образују за функционере и грађане државе у којој живе и за то је њихово темељно образовање финансирала сама држава у којој живе.

Ствари су се радикално почеле мењати почетком деведесетих година прошлог столећа, с почетком тзв. *Болоњских процеса*² (мада су припреме на друштвеном и економском плану текле већ тридесет година, дакле, од почетка педесетих, а са све изразитијим јачањем мултинационалних компанија и оспоравањем права на суверенит званично признатим државама).

Тзв. *Болоњски процеси*, најављени као необавезна препорука за усклађивање образовних система, за кратко време добили су ни од кога не потврђен обавезујући карактер, и из темеља почели да изнутра мењају постојеће образовне системе у европским државама, посебно у онима чије је образовање означено као *сиво*. Основна идеја, на коју су се сви позивали, била је у изједначавању образовања на просторима читаве Европе, што је у првом плану имало у виду земље чланице Европске економске уније, али и оне земље које ту нису припадале. Другим речима, поменути процеси проширили су се по географском принципу на сву Европу и њену периферију; не треба посебно наглашавати да идеолошка компонента читавог тог пројекта није посебно истицана.

---

¹ 1 Предавање одржано 25. априла 2014. на Високој школи за васпитаче у Вршцу.

² Видети: [Uzelac, M.: Priče iz Bolonjske šume](#), Visoka strukovna škola za obrazovanje vaspitača, Vršac 2009, str. 267.

Поменути процесима захваћени су сви системи образовања у Европи, без обзира на то што су међу њима постојале знатне разлике. Неке земље нису одмах хрлиле у реформе, већ су мудро с променама одуговлачиле како би виделе куда све то води, док друге, махом ситне, са лошијим нивоом образовања и нису имале никакав простор за одступ пред агресијом „тзв. нових болоњиста“ и њихових домаћих амалина.

Када је реч о великим земљама с дугом образовном традицијом и темељно изграђеним системом образовања, поменута реформа се могла свести само на снижавање нивоа и квалитета образовања, али, та нова, мада негативна тенденција, правдана је потребама новог „играча на терену“, потребама тржишта рада које су диктирале мултинационалне компаније, којима је била потребна релативно јефтина радна снага, но без високих компетенција и без великих претензија.

У исто време, дошло је до још једне битне промене: на место ранијих држава, које су образовање виделе као битан моменат очувања свог суверенитета и независности, сада су као „финансијери“ новог образовања наступиле велике међународне корпорације и банке које су као једини поседник новца диктирале списак неопходних реформи.

Тако се за само неколико деценија из темеља променио систем образовања. Млади људи престали су да теже знању као знању, које ће им бити једна од кључних компоненти у напредовању на друштвеној лествици, а само знање више није било знак распознавања у друштву, мада је у свом редукованом облику остало место сусрета различитих друштвених и економских интереса и адут за елите које ће наступити у будућности (коју ми још не видимо).

Социјално и економски маргинализовано, остављено без основног националног и патриотског мотива, образовање је почело да губи своја ранија својства и своју доминантну улогу; захтеви се пред њим нажалост нису смањивали и многе мање економски развијене земље нису могле у потпуности да га и даље одржавају на претходном нивоу. Издавања за образовање су постепено смањивана, а расположив новац све нерационалније трошен на разне акредитационе комисије,

националне савете, комисије за праћење реформи и квалитета образовања, а с образложењем да „реформе много коштају“.

У низу земаља унификација образовања на једном, западној Европи, заједничком нивоу, сводила се на снижавање нивоа општег образовања (које се показало прагматичним послодавцима непотребно високим и темељним), на образовање за извршиоце јевтиних и једноставних операција, на обучавање послушних потрошача и у радно време атомизованих јединки, а не на личности које би биле носиоци прогреса, на оне који ће своје могућности мишљења усмерити на креирање првенствено оног што ће се у будућности показати неопходним.

Тако су у последње време, почеле да се паралелно с већ постојећем државним организацијама формирају њима непријатељске организације (под плаштом неког *невладинства*), које су лако, помоћу новца, нашле извршиоце својих деструктивних планова у структурама власти (министарство образовања, државне агенције) али и на самим универзитетима.

Као и у многим другим случајевима, Србија као сувише мала земља, није могла остати самостална, упорна у одбрани својих интереса и виталних принципа у борби за опстанак. Понајвише, не стога што ни у њој, људи у органима власти нису отпорни на новац сумњивог порекла, већ понајпре стога што су се на местима одлучивања нашле неостварене особе у научном и духовном смислу, особе без неког посебног квалитета и дигнитета, продукт вишегодишње негативне селекције на свим нивоима и у свим областима.

Ако говоримо о државама као што су Немачка или Русија, које су крајем XIX века имале сличан систем образовања, јасно је да је за њих примена тзв. *Болоњских процеса* недвосмислено значила снижавање квалитета образовања и његово урушавање на свим нивоима³. У исто

---

³ Примена тзв. *Болоњских процеса* у Србији била је од почетка осуђена на неуспех. То је свима било јасно, сем њеним ватреним заговорницима (заступницима страних интереса, за шта су били и богато награђени). Било је јасно да се тим процесима захтева 85% пролазности на студијама, и да је то у Србији, с обзиром на дотадашњи систем, *а приори* немогуће; можда би то било могуће да је Србија задржала неку од старијих варијанти система образовања која је подразумевала да се испитна година даје за годину, јер преношење испитних обавеза из годину у

време, то је сасвим разумљиво, јер нови „спонзори“ образовања, већ од свог првог јавног наступа, немају интерес за високо и квалитетно образованим кадровима, већ за полуобразованим извршиоцима једноставних радњи.

Зато је на крајње перфидан начин, кроз тзв. *Болоњске процесе* и захтев за уједначавањем знања у разним земљама, уништено *образовање као образовање*, да би на његово место наступило *обучавање*⁴. Младе људе је требало оспособљавати за једноставне операције и поступно уклапање у систем живљења који не тражи критичко промишљање ситуације у којој се неко налази, већ само пасивни конзументни, потрошачки менталитет.

Не треба занемаривати ни укупну социјалну и друштвену ситуацију краја XX и почетка XXI века. На прелазу два столећа дошло је до таквих промена које немају узор у ранијим епохама развоја човечанства. С настанком и наглим напретком дигиталних и информацијских технологија, с новим могућностима општења и посве новим облицима комуникације није се само изменило друштво, већ се у основи изменила перцепција и начин схватања света код људи, а посебно код нових младих генерација. Средином деведесетих година прошлог столећа књиге и појмовно мишљење почели су да смењују спотови и мешљење у сликама.

Пред старим, искусним педагозима сад су се појавили нови нараштаји без трагова искуства које се вековима формирало пре њих и било део њихове културе; способности нове генерације почеле су се ограничавати основним операцијама на мобилним телефонима, смањила им се способност концентрације а духовна оријентација им је била сведена само на димензију садашњости, на реаговање на непосредне импулсе, те су све више постајали неспособни да се користе и оним што су чули неколико тренутака раније. Тако се, увођењем нове виртуалне реалности, променила и сама функција памћења и запамћивања и пред старим наставницима појавили су се нови

годину, не може бити основа „Болоње“, а разбијање или свођење двосеместралних и троеместралних предмета на једносеместралне, само је додатно деструирало систем образовања.

⁴ О преласку образовања у обучавање видети: [Uzelac, M.: *Filozofija obrazovanja II*](#). [elektronsko izdanje], Novi Sad 2013.

ученици који старе приче више нису ни разумели нити су видели било какав смисао традиционалних метода учења.

Може се рећи да је ово једна општа тенденција, па, нормално, важи и за Србију, само што у њу све долази са извесним закашњењем. Ако је то закашњење почетком, па и средином, XX столећа било по неколико деценија, сада се своди на неколико година. Неко би рекао да се разлика смањује, али с обзиром на убрзање времена, заостајање је и даље једнако, а можда и веће. У сваком случају, Србија је осуђена на превазиђене, заостале технологије. Добар пример је аутомобилска индустрија у последњих педесет година, али изузетак није ни систем образовања.

Тако је у последњих неколико година изгледало да са „Болоњом“ имамо и завршни стадијум урушавања образовања, чинило се да су се већ сви с тим помирили, и „добитници“ и губитници (сви ми) и образовање у целини, али, показало се да то није до краја тако.

*

Не сме се губити из вида да се тзв. *Болоњски процеси* односе на више и високо образовање, а основно и средње образовање остало је по страни, па стога, све што се у њему дешава одвија и даље по инерцији (мада је отворено питање колико је све то сада успешно).

Истина, програми у основним и средњим школама били су можда помало и стари, а деца нова и за многе ствари и незаинтересована, али, у свему томе и даље је постојала нада да се деца неће изродити у бића страна духу и традицији свога народа.

С временом, све уочљивији почео је да бива квалитативан несклад као и природа приступа између основног и средњег образовања, с једне стране, и, предшколског и вишег и високог образовања, са друге.

За то време, охрабривши се тиме да свет иде даље и без темељног образовања које би му било у основи, а које је некад било у функцији државе, као и да се и само васпитање⁵ као његов битан моменат може

---

⁵ Васпитање је у ранијим временима била нераскидива компонента образовног процеса; није га случајно, последњи и највећи филозоф новог доба, Хегел видео једним од стубова државе, али државе чија је једна од основних компоненти опстанка било *образовање*. Међутим, треба имати у виду да је васпитање подразумевало породицу, коју рушитељи државног суверенитета и смисла живота у једној патриотској и дубоко људској и етичној средини темељно и веома успешно

релативизовати, *нови, постболоњски реформатори* у Србији, наставши се на местима где се доносе одлуке, закључили су да је наступио моменат за наредни, одлучујући корак: *деструкцију основног и средњег образовања*. Разуме се тако нешто *ad hoc* није могло бити изведено. Било је неопходно да се нова реформа урушавања дотадашњег образовања започне постепено, али, строго плански. Пројекат је дошао заједно са новцем од оних који ником сем себи не желе добро – и то опет, из иностраних извора.

Започело се са нечим многима мало разумљивим али, наводно, веома ученим и научно поткрепљеним: са *израдом предметних исхода*. И то је тема наших дана. Дакле на место знања, умења и навика, сад су супиле компетенције и исходи.

1. Нови почетак краја

Данас, управо ових месеци, сведоци смо започињања једног новог, али по својој природи, завршног процеса, и могло би се с много разлога рећи да је ту реч о „*Болоњи после Болоње*“. Како се показало да са тзв. *Болоњским процесима* образовање ипак није било уништено у целини, постало је јасно и да је неопходно начинити још један корак, да је неопходно начинити још једну свеопшту реформу оног што је од образовања (свођењем њега на обуку⁶) остало необухваћено.

Другим речима, ради се о докрајчивању образовања, будући да се „реформаторима“ показало да оно није до краја угажено и уништено, и да би се оно могло можда још и придићи, у настојању да се васпоставе вредности које су столећима обезбеђивале напредак и просперитет западној култури, која у грчко-римској традицији има своје културне, а у јудео-хришћанској традицији, своје моралне, корене.

У Србији се потреба за тим даљим „реформама“ почела исказивати у спорадичним, полугласним констатацијама о томе како народ није довољно добар и како му треба мењати свест. Ту је заправо

руше пропагирањем девијантних, перверзних, анималистичких односа међу људима.

⁶ Видети [Uzelac, M.: Filozofija obrazovanja II](#). [elektronsko izdanje], Novi Sad ☐2013.

у први план избила мисао из дубоке позадине: *неопходно је променити свест народа*, односно, треба укинути народ као такав какав је сада, преформулисати његове доминантне црте, довести га у поданички положај иностраним мерилима и то зомбирањем уз помоћ свих расположивих медија (од радија и телевизије, до интернета и система ХАРП чији рад у близини Београда ни у једном моменту, упркос сменама разних партија и влада на власти није заустављен и стављен ван функције) – створити нови народ који неће имати порекло у својој традицији већ у оном што ће му ново образовање дати.

Намера је овде посве јасна: уништавање нације, друштва и традиционалних вредности! Сматрам да се ту не ради ни о каквој омашци, или скривеној завери. Истина, потуљеност и непринципијелност спадају у својства људи склоних корумпираности, но, ничег ту скривеног нема, и то из простог разлога што у нашем времену ствари немају више никакву већини непознату позадину, будући да је вештим манипулацијама стварима укинута свака супстанцијалност, да све постоји само у једној јединој, површинској димензији, под којом је *ништа* а над њом, опет, једнако велико зјапеће *ништа*.

Све је дато непосредно, у првом плану, све је на површини, све је на дохват руке, али, тога је толико много, да се у томе нико не може разабрати. Људи су изгубили способност да разазнају битности и да остају у њиховој близини. А то је био и основни циљ реформи о којима овде говоримо⁷. Реч је о „реформама“ које чак и по неким ранијим „реформаторима“, који нису изгубили сву савест, „нису добре, али које су нужност“.

Након кратког времена, из једне другачије перспективе, потврдило се по ко зна који пут да ум дефинитивно не влада државом, као ни космосом (а биће да њим никад није ни владао), а да су филозофи попут Платона и Анаксагоре само игром случаја залутали у

---

⁷ Овде треба имати у виду да су најобмањивији програми реформе образовања; у њима изложена слаткоречивост и брига за омладину и студенте - немају премца у историји лицемерја. Када их неко чита, добија утисак да сва наука света постоји само зато да би ослањајући се на њу „реформатори“ свет учине бољим. И у једном смислу треба их и разумети: они уопште нису свесни тога што раде, посебно последица које из њиховог деловања следе. А и то је разумљиво: они су вођени само својим прагматичним интересима.

једну од погрешних космичких могућности; ум (који је данас сведен на рачунајући ум) сада се налази у поседу оних који су спремни да финансирају сваку промену свести ако ће од ње имати непосредну и конкретну корист. Заправо то није ум, то је само агресивна реализација власти која себе види као последњу сврху колабирајуће егзистенције пре почетка космичког колапса.

Међутим, и за најновије реформе које ће кроз који месец започети, ако их здрав разум не заустави, морали су се наћи извршиоци спремни да прегазе своју савест и подрже пројект трансформације свести сопственог народа финансиран од стране безобзирних страних спонзора; добар део њих нашао се већ међу онима који су се позитивно показали у претходној фази деструкције образовања. Добро, можда је за тако нешто требало издвојити и више средстава овог пута, макар кроз за многе мистичан назив пројекта (ИПА011), али, биће да вреди све ставити на добитну карту. Можда тако и неће бити; али, засад тако ствари виде страни спонзори⁸.

Када се ради о рушењу образовања, понављам то још једном, извршиоци се увек нађу; нема их међу филозофима који су вековима били лучоноше античке *паидеи* и њени верни бранитељи; нема их овог пута чак ни међу педагозима, јер многи од њих су и даље часни и одговорни, оптерећени вишевековном традицијом пред којом осећају знатну одговорност и тешко могу прихвати да је у последње време дошло до смрти образовања и васпитања⁹, на чије место је ступила обука и пропаганда живота у неформалним атавистичким формама из времена пре првобитне заједнице.

Но, ако су међу тзв. *Болоњистима* предњачили и педагози сада су се, међу извршиоцима „милосрдне“ агесије на свест и образованост српског народа, на његова патриотска и национална осећања (која се у Србији перманентно извргавају руглу и подсмеху), а која су последња

---

⁸ По неким статистикама наводи се податак да је за реформу образовног система у Србију пристигло од Европских институција преко 200 милиона евра, али, остаје и чињеница да је сам тај новац завршио не у образовним институцијама већ у џеповима „реформатора“.

⁹ Видети моје излагање *Педагогија после смрти образовања* (23. мај 2014).

http://www.uzelac.eu/Predavanja/22_UzelacM_Pedagogija_posle_smrti_obrazovanja

одбрана духовног бића народа, нашли и они који су у младости залутали на студиј психологије¹⁰.

Не схватајући да је психологија заправо *филозофија душе*, како је говорио Аристотел, и да је она могућа само као *трансцендентална феноменологија* (Хусерл), савремени „психолози“, не схвативши да им се „наука“ налази већ читаво столеће у сцијентистичком ћорсокаку¹¹, настављајући да упорно жваћу сто пута већ прежвакане бихејвиористичке флоскуле и небулозе, а сад су, докопавши се административне власти и с ауторитетом новца, уз помоћ однекуд ископане (и уваљене им) некакве „Блумове таксономије“¹² (једне више од пола столећа старе, преживљене методологије), почели да преобраћају оне који ће потом преобраћати оне који долазе.

До недавно, постојао је, у нормалним земљама, образовни државни стандард којим су биле јасно одређене границе образовања, његови садржаји и темељни принципи. У Србији тога није било, али,

---

¹⁰ Погледати: Образовни стандарди за крај обавезног образовања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, 2009. У припреми и изради учествовали су консултанци ETS-а и Института за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду. Не треба да чуди што су се ту нашли баш психолози. Има ту нечег „пророчког“ и крајње интересантног: скоро четири деценије посматрам како децу на часовима психологије у средњој школи замлаћују Фројдом, Адлером и Јунгом, а онда их на факултет пошаљу у раље искомплексираних бихејвиориста који даље од три статистичке методе никад нису успели да домаше.

¹¹ Погледати програмски спис Едмунда Хусерла од пре сто година (1911) штампан у часопису „Logos“, Bd. I 1910/11 (I.C.V. Mohr): *Philosophie als strenge Wissenschaft*, касније публикован у више наврата као: Husserl, E.: *Philosophie als strenge Wissenschaft*, V. Klostermann, Frankfurt am Main 1965.. Такође прочитајте (а не само видети): Husserl, E.: *Phänomenologische Psychologie*, Husserliana Bd. IX, Springer, Netherlands 1968, као и : Husserl, E.: *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie*, Husserliana VI, M. Nijhoff, Den Haag ²1962.

¹² Реч је о класификацији нивоа интелектуалних понашања коју је неки Бенџамин Блум начинио с групом научника 1956. године; комбиновањем когнитивних процеса и димензија знања, Блумова таксономија је након неколико деценија (2001) ревидирана с намером да се у планирању наставног процеса од стране наставника прецизније поставе циљеви учења и операционализују исходи. Примена овог поступка који није ослобођен латентних произвољности и натегнутог конструисања, данас након пола века крајње је проблематична, јер данашњи ученици немају никаквих додирних тачака с онима које су имали у виду Блум и његови сарадници. Коначно, морамо се око једног сложити: Блумова метода има у виду линеарни начин мишљења и „људе књиге“ а не дифузни начин мишљења „људи спотова“ (о чему ће овде бити речи).

постојали су планови и програми за поједине дисциплине, односно предмете, који су се изучавали у основној и средњој школи.

Е, то сад треба разрушити, и то тако што ће се у првом кораку начинити некакви *исходи* за све предмете, *исходи* који подразумевају оно што сви ученици треба да знају на крају школске године из одређеног предмета. Ти *исходи* наводно нису везани за предмете већ би требало да их надвишују, или повезују. Кад то човек са стране посматра, не може се отети утиску да ту није реч о некој мистичној супстанцији, о некој небулози која магично звучи и то само стога како се не би видело куда све ово води.

Полазећи с позиција здравог разума, свака реформа образовања морала би претходно бити осмишљена, свестрано проанализирана, и с обзиром на њен значај, без рокова који се данас утврђују за јуче, па тек потом спроведена (како се то радило у ранијим епохама¹³). Али, то није принцип, кад је о Србији реч: ту се увек прво нешто уради, а потом се почиње расправљати да ли је то требало чинити, ако и да, онда да ли овако или онако.

Како је по свему судећи, новац за ову последњу реформу добијен (и већ раздељен), предложено је да се експериментално с тим новим приступом, који у први план ставља *исходе* образовања, спроведе, наводно, експеримент у десетак најбољих и најопремљенијих школа у Србији, а где би се у ствари, учило по досадашњим плановима и програмима. Питање је чему *исходи*? Ти фамозни *исходи*, већ сам на то указао, али није на одмет понешто и више пута поновити, намењени су наставницима, и то стога да би се њима променила свест и однос према материји коју предају, однос према предметима и дисциплинама. Дакле, реч је о менталној деструкцији просветног кадра, у првој фази¹⁴.

---

¹³ Када су Густав Шпет и његов професор Шчелпанов одлучили почетком прошлог столећа да у Кијеву, у Царској Русији направе први институт за психологију, они су претходно годинама обилазили низ универзитета у Европи и Америци, посетили притом све институте за психологију и упознали се с начинима њиховог рада како би потом могли сами да оснују *Институт за психологију* који одговара њиховим схватањима која су била одраз највиших светских достигнућа тог времена.

¹⁴ Организатор ове акције је *Завод за унапређење образовања и васпитања у Србији* који се прихватио да развија пројект ИПА011, за европске новце, пројекат који ја сматрам погубним за образовање у Србији. Акција је увелико у току, иза ње

Наводно, експеримент у десетак школа почиње у јесен 2014. године, да би се, у наредном кораку, након две године, тај приступ применио у свим школама, а где успех, по природи ствари, није гарантован, јер остале школе нису на нивоу ових у којима ће се експеримент прво проводити у првих две године. Но, у исто време, кроз две године, и на то треба обратити посебну пажњу, *приступитиће се промени свих застарелих планова и програма са становишта поменутих исхода, а који нису били ограничени њиховим ранијим оквирима*. Другим речима: причамо о исходима, а на мала врата најављујемо промену планова и програма (која ће потом ићи по инерцији, јер је више нико неће моћи ни зауставити ни контролисати).

За оне који воле постмодернистичку терминологију, реч је о *потпуној деструкцији образовања кроз његову привидну деконструкцију*, како би се добила некаква мутљавина знања или квази-знања која би била по мери нових послодаваца у функцији власника иностраног капитала. Србија је ту само место одакле се повлачи можда маса преобликована за потребе наручилаца овог пројекта.

Другим речима, на делу је претварање народа, односно надолазећих младих генерација у једну некритичну потрошачку масу, релативно необразовану али савршено подложну манипулацијама од стране послодаваца и власти које су у њиховој функцији. Та нова симбиоза власти и послодаваца јавиће се као гарант пасивизације народа и његовог коначног духовног укидања. На тај начин образовање, сведено на обуку досегло је свој крајњи циљ: убијање народа психичким средствима (и ту су психолози позвани да изведу завршни ударац).

Мора се рећи и то, да се овде ради о пројекту који се спроводи у циљу уништавања националне свести народа, али, у циљу дефинитивног одрицања народа од права на самоопредељење и очување свог историјског бића схваћеног као позив на опстанак и

стоји велики новац, а наспрам тога само здрави разум, који је немоћан (јер је већ Енгелс рекао да је здрав разум добар, али да може функционисати само између четири зида). Сада су се ствари из основа измениле; ми се више не бавимо борбом за превласт здравог разума, већ за превласт ума у његовим за људски опстанак једино могућим оквирима.

постојање у времену будућем (под претпоставком да ће га бити). Тако је овим пројектом духовни идентитет српског народа доведен у питање на наизглед безазлен начин, као, „играмо се пројектима и некаквим исходима које правимо на брзину“, али с таквим последицама чија се погубност не да ни одмерити ни сагледати.

2. Реализација краја

Реформа предшколског образовања по неким суманутим финским моделима од пре петнаестак година већ даје погубне резултате и они који су у педагошком контакту са децом то веома добро уочавају. Сада се припрема даљи корак, како би се та наступајућа нова генерација систематично одвела у недођију и дефинитивно изгубила са хоризонта који је чинио народност. Не треба губити из вида да су на нивоу високошколског образовања већ обављени сви потребни послови (под плаштом тзв. *Болоњских процеса*). Остало је још само средње и основно образовање.

Најпогубније у свему је што нови „реформатори“, уопште нису свесни промена које су се догодиле у последњих неколико деценије, нити виде промене код деце и ученика, промене у њиховој свести и перцепцији, јер се тиме уопште не баве, иако себе сматрају вајним психолозима.

Наши психолози, заробљени статистикама и бројањем бројања, показали су се потпуно неспособним да виде како данашња омладина уопште није налик оној од пре неколико деценија; они су неспособни да виде како нови нараштаји живе у потпуно промењеним условима и с потпуно другачијим погледима на свет. Нема више никаквих додирних тачака између њих и њихових наставника, који још увек припадају претходном времену и остају заробљеници, али и баштиници, досадашње европске културне традиције, која савременој омладини (ограниченој твитером, фејсбуком, инстаграмом и другим формама социјалне комуникације) не значи апсолутно ништа.

Омладини којој се појмови *херојства*, *чојства* и *јунаштва*, из дана у дан релативизују, па често и изједначују с *издајом* и *бесмисленом жртвом*, говорити на часовима историје о подвизима једног Леониде, о последњим сатима великог Катона, или о смерности

Овидија – смешно је и депласирано, са становишта нових реформатора и њихових невладиних спонзора.

Нажалост, познато је да они који немају искуство прошлог, осуђени су на садашњост коју нити разумеју, нити схватају, а најмање су способни да у њој издвоје ретке вредности које заслужују трајно поштовање. Управо зато неопходно је ревидирати историју и то се данас систематски чини у Србији, те се и не зна ко чини више – владине или не-владине иностране организације, а циљ им је један: избрисати примере трајних људских вредности (о чему говори српски народни еп), релативизовати све историјске успехе у борби српског народа за слободу, с презиром говорити о свим жртвама и свим херојима и великанима који су оставили дубок траг у историји српског народа. Једино што се данас омладини нуди - јесте величање празнине и чекања материјалног благостања које никад доћи неће, јер лако се доспева само до сира у мишоловци.

3. Разлог неуспеха ове нове „реформе“

Од средине деведесетих година прошлог века многи теоретичари указују на смену парадигме која се одвија пред нашим очима у последњих неколико деценија, а коју је већ наговестио канадски филозоф Маршал Маклуен, аутор свима познатог бестселера *Гутенбергова галаксија*.

О чему се ту ради? Правoliniјски појмовни начин мишљења какав је одликовао људе који су своје образовање стицали читањем књига и анализом текстова и који је био доминантан те је на њему почивао и систем образовања још од средњег века, од средине протеклог столећа почиње да се замењује дифузним, сликовним „мишљењем“ које се стиче пред екранима телевизора, компјутера, или дисплејима планшета и мобилних телефона.

Ако су претходне генерације биле способне да прате дуг след мисли која се развија у времену, са новим генерацијама то више није случај; оне више и не читају књиге, па се тако завршило и време великих романа које су смениле антологије фрагмената и дајцести, као што су извођења опера сада заменила извођења сплетова оперских арија. Одавно су дуге текстове сменили кратки: прво у књигама, потом

у часописима и новинама где на место доскора озбиљних аналитичких текстова сада имамо само кратке вести од неколико полупроширених реченица. Одавно се свет не сазнаје продирањем у његову дубину већ клижењем по његовој површини.

Одавно су знатижељу почели задовољавати не животи великих личности већ приватни живот јунака улице и полусвета са друштвене маргине а што има за циљ да нивелише свакодневицу и свему подари исту вредност, односно без-вредност. Већ читаво столеће људи се засипају са све већом количином информација које долазе из све више савршених и софистицираних медија. У последње време изгубила се потпуно моћ селекције информација, способност да се издвоји оно битно и одбаци или макар неутралише оно небитно и непотребно. Постмодерна нам је донела свест о томе да више нема великих и малих уметничких дела, да свауметничка дела имају исту вредност. То јесте погубно за уметност која је тиме доведена до свога краја¹⁵, али је далеко погубније за само мишљење.

У ситуацији кад се убрзао темпо живота дошло је до повећаног прилива информација; хтели то или не, људи су постали принуђени да их на неки начин филтрирају, или да их скраћују (што је немогуће с традиционалним романима), и све већу популарност имају кратке вести, скице, резимеи и сажеци. Чак се и студије (које су често само кратак нацрт обимног истраживања) све мање читају и све се своди на информисање увидом у њихов често трапаво написан резиме.

Убрзани темпо живота, подстиче остајање само при оном што је ново и актуелно, а и то у свом сажетом облику, јер вести и чињеница је толико много да за њихову интерпретацију, као и њихово разумевање, односно, њихову смисаону повезаност са другим чињеницама – нема више времена. Само време је постало до те мере згуснуто да у себе више ништа не прима, нити дозвољава да се унутар њега оно што је успело да се накупи, даље прерађује и систематизује.

---

¹⁵ Видети о томе: [Uzelac, M.: *Filozofija poslednje umetnosti*](#), Studio Veris, Novi Sad 2010, str. 101.

Како је прошло време уских специјалности, људи се све више почињу мисаоно кретати у више различитих смерова који су понекад паралелни, понекад унакрсни, при чему свака нова група чињеница захтева нове чињенице из најразличитијих области са којима би се повезала, те је свако све више принуђен да по неколико ствари ради истовремено. Све је мање оних који себи могу дозволити да се баве само једним проблемом у миру и тишини, или, другачије речено, све је мање оних који су „финансијски независни, слободни и доброг здравља, да би се могли бавити оним што хоће“, како је то говорио Хемингвеј.

Тако се дошло до тога да више немамо рад на неком делу, већ рад на „пројекту“, а најчешће на неколико „пројеката“ у исто време, који су често временски веома ограничени да би могли бити мисаоно исцрпљени, и што је најгоре – сви ти пројекти су(не случајно) по тематици и методском приступу међусобно крајње разнородни. Разни пројекти подразумевају различите токове информација и тако различите чињеничне светове с којима се појединац у исто време мора носити. Све то води томе да више немамо праволинијски смер мишљења, већ се мишљење укршта с другим мишљењима и свој садржај разбија на неповезане и по својој природи неповезиве фрагменте.

Последица тога је неопходност преласка с фрагмента на фрагмент, с чињенице на њој страну чињеницу, стално прескакања с једне на другу ствар, при чему нема времена да се на било чему дуже задржимо, да то што нам је ново и интересно уградимо у систем својих ранијих знања и искустава¹⁶.

Ако је све тако на крају ере Гутенберга, како стоји ствар са данашњим ученицима? Шта од њих очекују они који предају, а како на то одговарају сами ученици?

---

¹⁶Рекло би се да имамо осећај како се налазимо пред збиркама фрагмената попут оних што су нам дошли од пресократоваца. У ситуацији смо да тренутно прелазимо с фрагмента на фрагмент, без обзира на то колико се неки доксографи трудили да тим фрагментима дају неки њима наводно природни след. Сваки од тих следова ипак је само мање или више интерпретација, образложење приступа самог аутора, а ми данас налазимо се у ситуацији да све мање људи уопште може да прати и разуме поменуте интерпретације.

Како ствари стоје, наставници, по инерцији, настављају да раде како су су и досад радили, јер, као што смо истакли у више наврата¹⁷, школа је конзервативна институција и циљ јој је да уз помоћ низа педагошких процедура образује ученика по већ изграђеним моделима за које наставници знају да су функционисали деценијама, а посебно у време кад су и они сами били ученици. А у томе и јесте ствар. Настава не функционише, наставници и даље губе део свог времена над изработом некаквих компетенција, а данас и *исхода* који у презенту наводно треба да укажу на то са чим сваки ученик излази из школе.

Е, ствар је у томе, што данашњи ученици с тим исходима **неће изаћи из школе**, јер су ти исходи пројекција „реформатора“ образовања који се ни часа нису запитали ко су они којима је данас то наводно образовање намењено и хоће ли они уопште да знају то што им се великодушно нуди. А силом им се било шта тешко може наметнути!¹⁸

Критично питање које се овде поставља, морало би да гласи: *ко се данас образује и које су његове могућности?* Емпиријски се непрестано доказује да 90% ученика не успева да постигне планиране, програмима зацртане резултате. *И то, не зато што неће, већ стога што не могу.*

Док педагози и даље живе у збиркама цитата својих претходника из времена епохе просвећености и кличу о универзалности образовања и васпитања, уверени да ће сви завршити у Утопији и бити универзално образовани, васпитани, сретни и весели, и док психолози још увек пребирају по цревима Блума и његових следбеника и не желе да виде шта је заправо њихов посао, а у исто време и једне и друге повезује мисао да су ослобођени било какве одговорности, јер спроводе „реформе“ које је смислила тамо далеко некаква Света Европска Комисија (са великим К) - нико не удељује ни делић пажње онима због којих се реформе спроводе: ученицима.

Данашњи ученици живе у свету спотова. Реч је о малим скуповима ставова без одређеног контекста, јер се за контекст проглашава сама њих окружујућа непосредна стварност у својој

---

¹⁷ [Uzelac, M.: Filozofija obrazovanja II](#). [elektronsko izdanje], Novi Sad ϕ 2013.

¹⁸ На крају крајева, можда нови „реформатори“ и нису зловиви, али су својом трапавошћу и непромишљеношћу, за образовање у Србији више но погубни.

огољеној и редукованој јединствености. Догађаји о којима говори спот чине се повезани с другим догађајима и чињеницама јер их везује исто време, али не и нека унутрашња веза, будући да им ништа није заједничко, сем тога да се издвајају из масе информација.

Након ранијих генерација које је одликовало линеарно, појмовно мишљење, сада су у школе дошле нове генерације које мисле у сликама, које свет не схватају у његовој целини већ у фрагментима, генерације које су неспособне да повежу чињенице и догађаје. Нове генерације нису у стању да анализирају догађаје, јер се на њима не задржавају, будући да им се пред лицем и у њиховој свести непрестано мењају слике и информације којима они не могу да утврде ни смисао ни значење (и зато ће у таквој ситуацији прва да одумре логика¹⁹).

Мишљење нове генерације је а-логично, будући да су непрестано изложени токовима најразличитијих информација које се великом брзином међусобно преклапају, и својом фрагментарношћу не дозвољавају изградњу целовите слике било којег сегмента света који их окружује, а камо ли света у целини.

У овоме треба видети разлог што савремени ученици више не могу да се сконцентришу²⁰ на један проблем и да га имају за предмет свог промишљања. Зато је бесмислено „реформаторски“ говорити о потреби развоја критичког мишљења код ученика, јер је то само заостатак из раније стечених схватања о смислу и функцијама образовања.

Савремени ученици су способни само да великом брзином, тренутно, прелазе с информације на информацију, не настојећи да међу њима успоставе било какву везу јер за то просто немају времена; информације су стално нове, као вода у реци, али и међусобно

---

¹⁹ Управо стога инострани финансијери горе поменутих најновијих реформи изабрали су 10 предмета за своје потребе међу којима нису филозофија, социологија, педагогија, психологија и логика. Додуше, остала је историја, али то је историја коју они пишу као нато-победници.

²⁰ Недостатак концентрације код ученика потврђује да је немогуће од њих очекивати даровитост, даровитост у ранијем његовом, класичном значењу речи које нам долази из XIX столећа. Ако се данас још увек хоће говорити о некој даровитости, тада ту може бити само реч о даровитости/вештини манипулације (људима или стварима).

разнородне, за разлику од воде једнаке себи која тече. Тако је дошло време да је нама ближи екстремни Кратил од мудрог Хераклита.

Свако обнављање информације постаје бесмислено, јер је она већ у наредном часу застарела. Не могу, а да се овде не сетим мог вршчанина Александра Крона који ми је почетком седамдесетих година прошлог века говорио како не чита ништа што је старије од шест месеци. Али, за разлику од данашњих нараштаја он је и тада, још увек припадао старом свету, свету појмовног мишљења и свету књиге. Сада су се тих шест месеци свели на неколико тренутака у којима се смењују слике лишене појмова.

Све то има за последицу несконцентрисаност ученика на часу и неспособност да разумеју оно о чему им наставник говори: они *у исто време слушају наставника* (мада, неспособни да повежу ставове које он излаже у целину), *преписују белешке с претходног часа, међусобно разговарају, шаљу смс-поруке, сурфују по интернету и социјалним мрежама...* Они живе у свету препуном мноштва информација које нису способни да систематизују, а које кроз њих пролазе великим брзинама стварајући им илузију пунине живота. Ученици нису способни да се зауставе на једном проблему. Сурфовање је начин њихове егзистенције и есенција њиховог мишљења.

Разуме се, таквих ученика било је и раније, али они су били мањина и њих су наставници или успевали да уклопе у систем, или су их усмеравали на нека друга споредна занимања која би одговарала њиховом наводном „темпераменту“. Треба још једном рећи да ту није реч о неким „лошим“ ученицима, већ о „другачијим“ ученицима.

Исто тако, треба још једном поновити да је и у ранијим епохама било људи које је одликовало мишљење у сликама и истовремено кретање у више мисаоних праваца. Такви су били и Цезар и Леонардо, и Наполеон. Такво мишљење било је својство и свих великих диригената, али с том разликом што је то њихово „мишљење“ било надграђено над појмовно, линеарно књижно мишљење. Коначно, у наше време то је битна одлика успешних топ-менаџера (али, не могу сви бити топ-менаџери).

Посве је јасно да је проблем о којем је овде реч настао тек у последње време – када је мањина (или тек њени ретки појединци) постала већина - кад су ученици са спот-мишљењем постали већина,

која услед фрагментарног, дифузног спот-мишљења у сликама, крећући се истовремено у више информационих праваца, више нема и не може имати систем вредности који би садржао битне константе или приоритете, те којима, тамо некакви исходи „које би требало да поседују на крају учења и обучавања“²¹ на крају школске године, нису потребни, *јер им не значе ништа*, будући да они у њима не могу препознати било какву вредност.

Зато остаје сасвим разумњивим питање које засад нема одговора: на основу чега нови „реформатори“ очекују да ученици на крају школске године имају одређене компетенције ако све то што они трпају у своје програме њих апсолутно не интересује²², ако они не виде *зашто би баш то требало да знају*, ако у томе не виде те алгоритме који њих интересују?

Данас се може констатовати негација знања на свим нивоима. Свима се с телевизијских екрана смеју у лице незналице и аматери које се налазе на највишим државним дужностима. Зашто у таквој ситуацији учити, с правом се питају деца? Схватају да им будућност не зависи од знања, јер им покровитељску помоћ може пружити само или нека странка на власти или подземље.

Захтев за свеопштим образовањем дефинитивно је уништио идеју знања и образовања, будући да је уништен систем селекције па су и они мање способни добили приступ знању, али стога што се не могу уздићи на ниво знања, наши „реформатори“ (садашњи и претходни), спуштају ниво знања на ниво мање способних ученика. То води деградирању знања као таквог. Тако се налазимо на путу у средњи

---

²¹ Формулација из материјала горе поменутог *Завода* а под насловом: „Циљеви и исходи курикулума“ (стр. 3). Приметно је да се ту већ користи израз **обучавање** а не **образовање** а што само потврђује позадину „реформе“ о којој је овде реч.

²² Једну ситуацију имамо кад неколико ученика или студената не долази на часове, а сасвим другу кад одсуствовање достиже и до 90%. Ту није реч о потреби кажњавања. Никакво кажњавање нема у овом и оваквом систему образовања какав је у Србији сврхе. Ученици и студенти (за разлику од наставника) имају сва права. Не морају долазити на предавања, не морају ништа ни знати, али поседују начине којима ће изнудити себи оцене, јер они су ту само због, оцена, односно бодова и завршне дипломе, а не некаког знања. У данашем друштву вредност нема знање, већ диплома и разновразни папири/сертификати с разновразних курсева и семинара.

век, али и средњи век је само успутна станица на путу којим идемо у варварство.

Свакако, колико је сва ова последња реформа лишена смисла најбоље сведочи поглавље о некаквој **Естетичкој компетенцији у Стандардима општих међупредметних компетенција за крај средњег образовања** (стр. 14) а које је 2013, донео већ помињани Завод. Овај списак лепих жеља, колико неостварив, толико апсурдан и бесмислен, вреди навести у целини не само због његове гротескности којом изазива осећај отужности, већ и као документ о времену које је у дубоком неспоразуму са самим собом:

Естетичка компетенција

Ученик је упознат са културним наслеђем људске заједнице, има свест о вредности уметничких и културних дела и њиховог значаја за развој друштва. Естетичка компетенција иде корак даље од тога, ка препознавању међуповезаности различитих форми и средстава уметничког изражавања. Свестан је значаја естетске димензије у свакодневном животу, има критички однос према употреби и злоупотреби естетике. Ученик се оспособљава да исказује опажања, осећања и идеје у вези са уметничким изразима у различитим медијима, да култивише културне навике, да изграђује аутономне естетске критеријуме и преференције и суди у складу с њима.

Позитивно вреднује допринос културе и уметности развоју људске заједнице; свестан је међусобних утицаја културе, науке, уметности и технологије.

Показује осетљивост за естетску димензију у свакодневном животу и има критички однос према употреби и злоупотреби естетике.

Има изграђене преференције уметничких и културних стилова и користи их за обогаћивање личног искуства.

Повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка.

Уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.

Вреднује алтернативне уметничке форме и изразе (субкултурна дела).

На страну будалаштина о „злоупотреби естетике“²³, као и то да на већину ових захтева не би могла одговорити ни половина за то задужених наставника; неспорно је да овај списак лепих жеља остаје недосањани сан оних који су га написали, јер сумњам да ико од аутора овог небулозног програма има компетенцију да (1) повезује уметничка и културна дела са историјским, друштвеним и географским контекстом њиховог настанка и да (2) уме да анализира и критички вреднује уметничка дела која су представници различитих стилова и епоха, као и дела која одступају од карактеристика доминантних праваца.

Ово је озбиљан захтев и за дипломиране студенте историје уметности или филозофије (изузетак били би евентуално они који су темељно изучили списе Хегела, Хаузера, и посебно Ервина Пановског, и мислим да се могу набројати на прсте једне руке), а камо ли за ученике који не стижу даље од писања смс-порука о крајње тривијалним стварима. Јер, тешко је очекивати да би садржај таквих порука биле тешкоће које су, рецимо, имплицитно садржане у Њутновој теорији гравитације, Витеновој теорији супер-струна или Линдеовој инфлационој космолошкој теорији. Такве ствари нису и не могу (већ по природи саме ствари) бити у обзорју мишљења данашњих ученика и студената. Ако таквих и има, они не студирају на нашим факултетима нити иду у наше школе по овим новим реформским и болоњским програмима.

Последњи реформатори пошли су од погрешне претпоставке да још влада линеарно, појмовно мишљење, и да ће се све решити само од себе ако се реформом система образовања снизи његов ниво. Они нису видели пред собом нове ученике и нове захтеве. Зато је њихова реформа осуђена на пропаст.

---

²³ Вероватно је аутор текста мислио на злоупотребу политике и образовну политику коју образовне институције у Србији спроводе, па грешком написао: *злоупотреба естетике*. Није пи познат ниједан текст који би говорио о злоупотреби естетике. Ако тако нешто случајно и постоји, то је само продукт болесног ума. Какву представу могу имати студенти, а поготово средњошколски ученици, о естетици, која се студира на само неколико факултета у Србији, и то на ретким студијским групама? И ко је тај ко нешто у Србији зна компетентно да каже о стању савремене естетике?

Додатак 1

На путу мандарина

Реформа образовања у Србији, уз позивање на Болоњске процесе, дала је након десетак година сасвим препознатљиве и конкретне резултате: снижен ниво општег образовања, прекомпоновани наставни програми, уназађене школске и факултетске библиотеке, обезвређен друштвени и економски полошај наставника као и ученика и студената.

Све то је последице примене Болоњских програма који подразумевају финансирање њиховог спровођења, односно финансирање новоствореног бирократског апарата под диктатом иностраних организација.

Поред негативних, поменути процеси имају и позитивне последице: бујање приватних факултета и универзитета, богаћење њихових власника и процват корупције, олакшано долажење у посед факултетских и докторских диплома које се сада легално купују, чиме је повећана ефикасност студирања. Томе треба додати настајање разних института, завода, дирекција и агенција за праћење образовања а с циљем да се преко њих упије евентуални вишак новца да исти случајно не би завршио за потребе образовања на државним факултетима.

Поменути Болоњски процесу који се реализују у Србији недвосмислено су показали како крајње неспособне и интелектуално ограничене индивидуе могу постићи велике и импозантне резултате у разарању вишедеценијског система образовања као и система духовних и културних вредности које су биле битан кохезиони елеменат опстанка друштва као целине.

Поред поменутих позитивних црта Болоњских процеса, који су дали моћ одлучивања и онима неспособним да до краја радног века постану редовни професори, неопходно је истаћи да су ти исти процеси позитивно утицали и на студенте, посебно на њихово ментално здравље, будући да су их ослободили непотребног губљења времена на учење, као и непријатних предиспитних стресних ситуација, будући да

сад на свим приватним факултетима испите купују уз капућино или квалитетну минералну воду.

Истовремено, изгубио се код студената сваки страх, осећај нелагодности и свест о томе да су објективно неспособни да неко градиво адекватно савладају. Наставни предмети се више не деле на лакше или теже, него на јевтиније и скупље²⁴.

Да би ово све било успешно изведено, било је неопходно да се уруши квалитет наставе на државним факултетима и универзитетима, како би они изгубили смисао и конкурентност у односу на новонастајуће приватне универзитете с којих је и вођена реформа целокупног преобразовања система образовања преко специјално одабраних људи с ограниченим интелектуалним могућностима, али развијеним лихварским инстинктом.

У овом тренутку реформа се с великим успехом довршава реструктурирањем основног и средњег образовања и то, као што је већ наглашено, прекомпоновањем свести наставника и њиховим претварањем у сиву масу с безодносним односом спрема себе и свог места у друштву чије вредности условљавају медији на примерима успешних и проверених медијских величина из света естраде, организованог криминала и високе проституције. Тиме су створене нужне претпоставке за прекомпоновање свести српског народа у целини.

Све ово дешава се под инструкцијама разних европских институција које помно прате да сав новац у виду кредита и разних тзв. дотација заврши у џеповима искључиво извршилаца њихових наума, и строго само за одржавање владајућег система, строго пазећи да случајно се не повећа улагање у образовање које је и даље 0,4% БП у односу на 14% у Немачкој, где је за разлику од Србије студирање бесплатно и квалитетно.

Неко би рекао да је стање алармантно, али то није тачно. Оно је контролисано програмирано: створен је сложен, левиатански и скуп систем акредитације (због којег се факултетима и универзитетима

---

²⁴ И желео бих да поборнике Болоњских реформи стигне она клетва „да Бог да, да те оперише хирург који је учио по Болоњском систему“, а знам да се то неће догодити, јер су они довољно зарадили пара за сваку своју евентуалну операцију у иностранству, па макар до била најобичнија хернија.

периодично, сваке треће године даје новац да би им се одмах и отео), створено је мноштво радних група и комисија (које троше новац да не би радиле ништа), формирану су скупине и бескорисни национални савети и разноврсни заводи, именовани су саветници, подсаветници, државни секретари и подсекретари за образовање.

Сви су они задужени за сложено и систематско уништавање образовања и његову планску пљачку. Кроз разноврсне програме, тендере и сличне подмукле изуме, плански се каналише и преусмерава енергија (па тако и радно и слободно време) наставника и сарадника на универзитетима, како би писањем бесмислених планова и програма, радом у сумњивим пројектима за мизерну новчану надокнаду, организовано губили време и допринели стагнацији науке и уништењу темеља за препород и унапређење фундаменталних дисциплина..

На тај начин, образовање у Србији се успешно и плански, крупним корацима креће ка својој светлој варварској будућности пројектованој корумпираним универзитетским квази-стручњацима.

Реформе су свеобухватне и по резултатима за сваку похвалу од стране болесног ума. Сасвим успешно деци се већ у најранијем узрасту уграђује у свест оспоравање ауторитета и породице, утилитарност као највиша вредност а подмуклост као прва врлина. Аутори нових програма мисле на све и резултати неће изостати: потребно је само довољно финансијских средстава за куповину диплома, чиме ће се остварити планови да кроз 6 година сви грађани Србије имају високо образовање, што је један од 3217 неопходних услова за интегрисање Србије у европске регије²⁵.

Имајући у виду искуства из ранијих епоха, посебно из времена пре Лутера када се (у напредној ренесансној Италији одакле су нам и дошли Болоњски процеси), детету кад напуни три године могао купити кардиналски шешир и тако му обезбедити будућност, даљи кораци у реформисању и усавршавању образовања у Србији вероватно ће ићи у том смеру, што ће довести до нове реформе система

---

²⁵ Мало ко обраћа пажњу на то да се интегрисањем Србије у ЕУ сада бави Комисија за регионални развој ЕУ, што значи да ће кроз неколико деценија Србија (оно што од ње остане) ако постане члан ЕУ, ући у исту као регија, заједно с другим регијама које окружују Шумадију.

предшколског образовања где ће се у будућности морати увести систем бакалавра и доктора као још један од горе поменутих услова.

На сву реформу образовања у Србији, имајући у виду моралне, стручне и остале квалитете Реформатора који је спроводе, мора се гледати с уважавањем и великим оптимизмом; свако од њих је у свом тешком животу учинио немогуће; свако је уз велику финансијску помоћ разних ИПА-УПА фондација прошао трновит пут сопствене менталне самонегације да нема тога што још не би могао за своје спонзоре учинити, јер им је неко мудро рекао да нема тога што Србија не може поднети и преживети.

Историја зна за велике недаће и падове, за велике катастрофе и кобне усуде – после којих се пуста земља изнова претварала у врт. Управо зато, неопходно је да ову земљу њени самопроглашени Реформатори што више опустоше и опогане, како би очишћење што пре започело из дубине духа народа. Можда ми њих не заслужујемо, али они су трудом својим сикофантским заслужили нас који их ропски трпимо. Јер, докле годи постоји макар и један човек који не прихвата овакво стање и који се залаже за смисао и дигнитет највиших знања - нада не може да угасне.

Докле год и данас има Мандарина (како су почетком прошлог столећа називали конзервативне немачке професоре) који су добро знали куда води популистичка реформа универзитета и који су до дна прозрели реформе образовања (наводно, у име народа) тадашњих реформатора-модерниста (а што је постало јасно и слепима после 1933), има и данас људи који виде куда воде и ове србијанске а-националне тзв. болоњске реформе.

Историја се понекад, због лоших ђака и понавља, али не увек са истим исходима; неком је мајка а неком маћеха, неком хибрис што воли да се с губитницима нашали. Зато, и данас има мандарина, оних ретких, који опше уздижу изнад посебног, али су потиснути у ћутање са истином што је на њиховој страни. Исто тако, нису се потпуно изгубили ни ретки појединци који теже знању, но такве истина нађе пре но они њу, како би им била и пут и живот.

Додатак 2

Упркос свима онима који сматрају да не треба критиковати реформаторе образовања (јер су они савест своје примитивне стерилне духовне структуре), да не треба критиковати ни њихове убитачне реформе, будући да су оне само један од момената глобалног друштвеног експериментисања с народом несвесним себе (будући да је само са несупстанцијалним маргинализованим монадама могуће експериментисање, а потом и смишљено манипулисање), ја и даље сматрам да теоријски непромишљене реформе образовања треба критиковати и указати на конкретне ликове који их спроводе, да треба јасно истицати њихове скривене намере и субверзивне циљеве; треба указивати на то куда воде експерименти у образовању, и да ли су они сами себи циљ, или средство нечег далеко већег, озбиљнијег и судбоноснијег.

(Ово истичем стога што нису случајно за кварење омладине стари Атињани били прописали смртну казну, а стари Асирци захтевали да судија док суди у судилишту мора седети на препарираној кожи свог претходника који је примао мито.)

Тзв. Болоњски процеси само су један од аката усмерених против европске културе и њених цивилизацијских вредности. Смишљени су да се свет културе замени светом профита. Од самог почетка ти процеси настоје да отупе критички став народа као индивидуума, како би овај изгубио свој духовни интегритет, свест о својој историјској мисији и разлоге сопственог опстанка; слуђене појединце који изгубе своју слободу, разрађеним техникама је лако претворити у послушне, капиталу потчињене, потрошаче, или у слепе извршиоце ситних, приземних, једноставних процеса на покретној траци модерног друштва.

1. Непотребност факултета

Јасно је да универзитети много коштају и да иза њих мора стојати држава. У случају малих, насилно обесправљених земаља, без

суверенитета и слободе одлучивања, непотребни су и универзитети и научници на нивоу савремених достигнућа у модерној физици, математици или космологији. Довољне су евентуално продужене средње школе под називом факултета које ће издавати факултетске дипломе.

Малим земљама (посебно оним под протекторатом, где се за образовање издваја 0,4%, (десет пута мање но пре окупације, и увођења Болоњског система) нису потребни факултети. А нису им потребни ни универзитети (који су у Србији, посебно приватни, тренутно на нивоу предузећа за продају диплома [видети завршно поглавље књиге [Филозофија образовања II](#)]). Потврда томе су изјаве о искуству спровођења Болоњских реформи у Србији у последњих седам година; реформатори се жале да добијају мало пара за реформе (а пара никад доста), а студенти траже да им се омогући да „стекну образовање потребно за тржиште рада, а не да бубају гомилу сувишних података које ће можда већ сутра заборавити“.

И овим је ствар јасна: припрему за тржиште рада вршиле су одувек техничке и занатско индустријске школе, а не универзитети. Већина омладине, која не да неће, већ реално, по способностима својим, није способна да учи, залутала је на високе школе и факултете, услед непостојања критеријума селекције при ступању на универзитет, и сада уцењује и универзитетски систем и наставнике; одиста, никаква велика знања нису потребна субдебилима за вршење простих механичких радњи које им даје „тржиште рада“. Знања која се не заборављају, другачије су врсте и другачије се стичу.

Један од одличних примера је и вапај студената како су „уџбеници од по 500 и више страна и даље уобичајена појава на Правном, Филозофском, Филолошком, али и многим другим факултетима“.

Да се разумемо: уџбеници треба да буду од 500 до 1500 страна, али на Универзитету!!! Такви морају бити уџбеници из физике, хемије, биохемије, физиологије, математике и филозофије. За тзв. младе Болоњце, довољни су уџбеници и од 100 страна, „све са сликама“, јер, они неће бити врхунски и угледни научници, већ само „трећеразредна увозна транзициона послуга на тржишту рада“ (и то је разлог отварању толиких „приватних“ факултета), јер такви за праве

факултете нису, али јесу подобни за физикалце у новом глобалном свету.

Студенти се жале како „наставници не дозвољавају да им се утиче на рад“. А која то знања имају тзв. студенти прве године студија да би могли „утицати“ на професоре? На правом, истинском универзитету не може бити демократије а ни самоуправљања. Посао студената је да уче, а кад докторирају, тада ће бити у прилици да разговарају са професорима, ако ови нађу да су дијалогу њихови бивши студенти у међувремену довољно дорасли.

Не мање ступидни су и захтеви да „наставници треба студентима да буду доступни ван наставе“! (Наставници, посебно они постарији, махом проводе време читајући Ливија, Цицерона, Дантеа или Набокова и њихова егзистенција не треба бити у функцији убијања студентске досаде).

Једно мора бити свима јасно: *тзв. Болоњски процеси немају за циљ развијање знања, већ припрему за ситне услужне послове на „тржишту рада“*. Болоњски процеси имају практичну, а не спекулативну сврху. Зато су неким земљама наметнути с циљем да претворе универзитете и факултете у техничке и занатске школе (јер високо знање намењено је елити [светској елити] а не особама с једва просечним могућностима). И зато, реформа образовања у Србији иде ка томе да у њој, за стицање образовања потребног за тржиште рада, довољне буду техничке и занатске школе, а не универзитет, јер он је место стицања фундаменталних знања од којих се многа усвајају учењем напамет јер су део битног мишљења.

Пуну подршку данас Болоњски процеси налазе управо код студената који имају незавидан образовни ниво: студирати из кафеа и куповати семинарске радове мобилним телефоном сада је основни метод студирања; свему томе у суштини сметају још само професори. Без професора студирање би било “болоњски” савршено. Они су (још неко време) последња сметња и препрека етаблирању система који је у функцији стицања дипломе без знања.

Али, већ и сад професори се увелико своде на консултанте, на администраторе, на оне који попуњавају пријаве, индексе и аминую семинарске радове које студенти преузимају из интернета²⁶.

Знања професора ником нису потребна, и та знања никог не интересују. Такви ту посла немају; данас почињу да доминирају они који су завршили приватне факултете, настојећи да буду мерило према којем сви други треба да се равнају, а реч је о мерилу које нема меру.

2. „Потребност“ приватних „факултета“

Да се разумемо: ја немам ништа против приватних факултета, што ничу ко печурке после кише; немам ништа ни против оних који желе да на њима студирају; ја само не могу прихватити да се дипломе приватних факултета, које се добијају за новац и које нису израз стеченог знања, изједначују с дипломама добијеним на државним факултетима и универзитетима добијеним на традицијом утврђен начин.

Исто тако, против сам тога да дипломе приватних факултета њиховим власницима дају право запослења у државним институцијама. Разуме се, нико не може имати ништа против тога да се имаоци диплома приватних факултета запошљавају у приватним фирмама; то је ствар послодаваца који их примају и којима ће исти стварати профит.

Ја сам само против тога да се с дипломом приватног факултета неко може запослити у државној институцији, по аутоматизму (будући да поседује поменути диплому), а да притом није дао обавезни државни испит, односно да пре запослења није положио одређен број предмета које би држава одредила и који су кључни за област за коју се конкурише [притом не може бити речи о мање од 5-7 предмета]. Узор томе може бити начин на који је организован судијски испит.

---

²⁶ Побуне ли се професори против такве ситуације, биће им речено да пролазност мора бити 80%, и томе се додају сличне болоњске промашености које су давно формулисне код нас у једном опскурном спису који каже колико страница текста може на сат да чита студент прве, а колико студент друге године студија.

Дипломе приватних факултета у овом часу имају само естетски карактер (ако су лепо одштампане), или информациони (тима што сведоче колико је за њихово добијање дато новца). Исто тако, а то је последица претходног, противник сам могућности да неко с дипломом приватног факултета настави студије на државном факултету, будући да диплома приватног факултета није одраз стеченог знања већ куповне моћи њеног имаоца (јер у том случају је на делу „прање диплома“ које то нису ни у једном тренутку биле).

И да будем до краја јасан: ученици су плаћали учитеље и у античко време и у средњем веку - то није спорно; али они су плаћали за умећа и знања која су од ових добијали, а не за некакве потврде које нису имали ни Пјер Абелар ни *Doctor angelicus*.